

Bölge Uzmanı ile Söyleşi / Interview with Regional Expert

Bilinenin Ötesinde Bir Ülke: Japonya

Söyleşi: Prof. Dr. Ali Merhan DÜNDAR

Soran: Arş. Gör. Taner Sabancı

Söyleşi Yapılan Tarih: 29 Mayıs 2018

Söyleşi Yapılan Yer: Ankara Üniversitesi Asya- Pasifik Araştırma ve Uygulama Merkezi (APAM), ANKARA

TS: Söyleşinin ilk sorusu olarak Japonya ve Japon kültürü üzerine neler söyleyebiliriz? Nasıl bir ülke var karşımızda?

A. M. DÜNDAR: Her şeyden önce şunu belirtmek gerekiyor: Bizim var olduğunu düşündüğümüz Japonya ile gerçek Japonya aynı ülke değil. Bizim aklımızdaki imaja göre Japonya; zengin, çalışkan insanlarla mucizeler yaratmış bir ülkedir. Dışarıdan ve algıya dayalı baktığımız vakit bunların hepsi doğru gözükmemektedir. Fakat iyi kötü biraz okumuş yazmış insanların şunu sorması gerekmektedir: Japonya neden, ne zaman ve nasıl zengin oldu? Neden Japon kültürü güçlü? Bizim aklımızda muhayyel bir Japon imajı var ve biz sürekli buna öykünüyoruz. Bu hayali Japonya imajından yola çıkarak sürekli biz Japonlar gibi olabilseydik diyoruz. Öncelikle şunu bilmemiz gerekiyor: Biz Japonlar gibi olamayız ve Japonlar da bizim gibi olamazlar. Çünkü kültür anlayışımız farklıdır. Ben yaklaşık 25 yıldır Japonya ile ilgili çalışan bir kişi olarak Japon kültürü hakkında somut şeyler söyleyebilirim. İkebana, Japon bahçeleri veya Bonzai üzerinden konuşabilirim. Bizim anladığımız anlamdan çok farklı olan Gejša kültüründen bahsedebilirim. Sadece bir spor olmayıp felsefi arka planı olan Sumo'dan ya da dinî arka planı olan Samurailer üzerine konuşabilirim. Japon kültürünü, bunlar ve dahası üzerinden konuşabiliriz. Fakat biz Türk kültürü üzerinden neler sayacağız? Türk kültürü nedir? Ben gençlere Türk

kültürünün ne olduğunu sorduğumda, kendi evlerindeki kültürü, Türk kültürü olarak kabul edilmesinden yola çıkarak konuşuyorlar. Fakat Japonya'daki bahsettiğim bu kültürel öğeler ülkenin en kuzeyinden en güneyine kadar, bazı küçük farklılıklar göstermekle birlikte, aynıdır. Fakat Türkiye'de aynı değildir. Sonuç itibariyle Japon kültürünün bizimki gibi çok katmanlı bir kültür olduğunu düşünmüyorum. Şüphesiz Japon adaları içerisinde farklı kültürler vardır. Bin yıllar süren zaman içerisinde Japonya'da görece bölgesel farklı kültürler katmanlaşarak bugüne bir Japon kültürü olarak geldi.

Japonların en büyük özelliği ada ülkesi olmasından ötürü yeteri kadar uzak ve yeteri kadar yakın bir özelliğe sahip olmasıdır. Kendisi ülke sınırlarının dışına çıkmak isterse, yeteri kadar yakın; yabancıların ve yabancı kültürlerin ülkeye girmesi için ise yeteri kadar uzak bir özelliği vardır. Çünkü denizin aşılması ve ev sahibinin seni eve sokmaya izin vermesi lazımdır. Japonya'nın coğrafi alanı küçük ve bu alanda görülür siyasi, askeri ve kültürel hâkimiyet bulunmaktadır. Şimdi Türklerin yaşadığı coğrafya ile Japonlarınkine bakınca, bizim coğrafyanın ne kadar büyük olduğu görülür. Doğudan batıya doğru Türklerin yaşadığı yerlere bakınca "Çin, Hindistan, İran, Mısır, Mezopotamya, Anadolu ve Yunan" gibi medeniyet merkezlerini görüyoruz. Bu merkezlere bakıldığı vakit, dünyayı etkileyen cihanşümul kültürlerin ve dinlerin çıktığı coğrafyaya, Türklerin yayıldığı ve idare ettiği yerleri görüyoruz. Dört bin yıldır bizler bu coğrafyalarda bulduk ve bulunmaya da devam ediyoruz. Bunların hepsinden aldığımız bir şeyler var. Biz Türkler, kitaplı ve kitapsız bütün dinlere girmişiz. Hazarlar: Yahudi; Çuvaşlar Hristiyan -günümüzde hala var-; İslam'ın bütün mezheplerinde, bütün yollarında olduğumuz gibi İslam ilmine de katkı yapıyoruz. Onlarca yüzlerce din âlimi sayabiliriz. İslam'ı silahla, fikirle, bilimle, ilimle yaşamışız, yaşatmışız ve korumuşuz. Hristiyanlığı da Museviliği de Budizm'i de bu şekilde yaşamışız. Bu farklılıkların bizim farkında olmadan günümüze getirdiği özellikleri bulunmaktadır ve biz bunları Türk kültürü, Anadolu kültürü diye yaşıyoruz. El öpme, açık beş el içerisinde yazılı ayeti

kerime, tesbih, aklına gelecek onlarca yüzlerce adet aslında bu farklı dinlerin, farklı kültürlerin, farklı coğrafyaların yüzyıllar, bin yıllar içerisinde katmanlaşarak ortaya çıkardığı ve Türk kültürüne mal olan özelliklerdir.

Fakat Japonya biraz farklı ve yerel bir özelliğe sahip. Bundan bin yıl evvel Japonya İmparatorluğu dediğimiz yer günümüzde de aşağı yukarı aynı yerededir. Homojen bir nüfus vardır. Zaten homojenliği bozan unsurlar daha evvelki çağlarda özellikle de 19. yüzyılda asimile edilmiş, daha doğrusu yok edilmiştir. Birlikte yaşama kültürünün olmadığı bu yerde, farklı olan her şey Japonlaşmıştır. Örneğin Japon yemeğinde tuz ve yağ yoktur, kullanılan sos ile yemeğe lezzet katılır. Var olan kültürü de böyle düşünmek gerekir. Japonluk sosu farklı kültürlerle karışınca, o yemeği Japon yemeği yapıyor. Kore'nin meşhur acılı lahana turşusu Kimchinin yedi sekiz çeşidi bulunmaktadır, fakat Japon Kimchisi farklıdır. Adı Kimchi'dir ama Japon ağız tadına göre tasarlanmıştır.

Burada ifade etmeye çalıştığım şey Japon kültürünün tarif edilmesinin zorluğu ve Japonya'nın nasıl bir ülke olduğunun iki saate sığdırılmayacak olmasıdır. Fakat öne çıkan bir özelliği, başkaları ile birlikte yaşama tecrübesi olmayan buna karşılık kendi içerisinde harmoni içerisinde yaşayabilen bir toplumdur Japonlar. Var olan bu harmoninin tabii ki de sebepleri bulunmaktadır. Japon yazılı tarihinin başlangıcından itibaren takip edebildiğimiz kadarıyla Japonya, bu harmoniyi yakalayabilmek için dünya tarihinde başka yerlerde gördüğümüz her şekilde iç savaşı yaşamıştır. Fakat anakaradaki gibi başka bir kabile ya da aynı kandan bir grubun saldırısına uğradığında, yaşadığın yerleri onlara terk ederek başka yerlere göç etme şansın Japonya'da yoktur. Gidebilecek bir yer yoktur. Bu yüzden de bu uzun kanlı yüzyılların ardından, özellikle II. Dünya Savaşı'nda hem karşı taraftan hem de kendi tarafından dökülen kandan görece ders alarak, elli-altmış yıldır -Japonya'daki yabancı sayısını da göz önüne alırsak, onlarla da- şimdilik uyum içerisinde yaşayabiliyor. Yani Japon kültürünü düzen diye tarif ederim. Türk kültürünü ise düzensizlik olarak. Japon'u var eden düzeniyken, Türkü var eden ise düzensizliğidir.

Çünkü Türk bu şekilde hayatta kalabiliyor. Bu büyük coğrafyada hayatta kalmasının en büyük sebebi, Japon'a göre düzensiz olarak görünen düzenidir. O düzensizlik bizi var ediyor. Bireysellik bizi var ediyor. Japonya'da bireysellik yok, grup imha olursa hep beraber imha oluyorlar. Japonya deyince benim aklıma gelen en önemli özellik Japonların birlikte çalışabiliyor olabilesidir. Bu bence Japonya'nın en büyük kültürel özelliğidir

TS: Japon ve Türk ilişkilerine geçecek olursak. Japonya'nın 'yalıtım dönemi' olarak adlandırabilecek tarih evresinde; ticaretin komşu ülke Çin ve ülkenin ihtiyacını karşılamak üzere yılın belirli vakitlerinde Hollanda ile devam ettiği bilinmektedir. Japonya bu ticaret ile aynı zamanda Hollanda'dan dünyanın durumunu gösteren yıllık raporları temin ediyor. Bu vasıta ile dünya hakkında bilgi edinen Japonya'nın, Osmanlı Devleti hakkındaki ilk bilgileri bu yıllıklar aracılığıyla aldığını söyleyebilir miyiz?

A. M. DÜNDAR: 1500'lerin ikinci yarısından sonra Portekiz, İspanya ve özellikle Cizvit Hristiyan rahipler tarafından tebliğ faaliyetlerinin başlamasıyla, Japonya'da Hristiyanlaşmanın başladığını söylemek mümkün. Bazı çalışmalarda o zamanki ülke nüfusunun 40 ila 30 milyon civarında seyrettiği ve 80 ila 100 bin civarında Japon'un da Hristiyan olduğu belirtiliyor. Japonya'nın her tarafına yayılmış değil. Fakat o dönemin Shogun'u, -Shogunluk Japonya'da eşitler arasında birinci olup Avrupa'ya benzer şekilde lordlar arasından derebeyler arasından- imparator adına ülkeyi yöneten eşitler arasındaki birinci askeri derebeylik.

TS: O dönemde de Tokuhawa Shogunluğu var sanırım.

A. M. DÜNDAR: Shogunluk bu işi çok ciddiye alıyor. İlk Hristiyanlık geldiğinde Tokugawa yok. 1600'den itibaren Tokugawa iktidarı ele alıyor ve bu tehlikeyi görüyor. 1600 ve 1630'lu yıllarda kanunlarla Hristiyanlığı ve yabancıların ülkede kalışını yasaklandığı gibi Japonların yurtdışına çıkışı da

yasaklanıyor. Farklı kayıtlarda belirtilen farklı tarih ve sayılara göre otuz ile seksen bin Hristiyan'ın bir kale içerisinde katledilmesine sebep olan meşhur Shimabara İsyanından sonra, yabancı misyonerlerin ülkeyi terk etmesi emrediliyor. Bu emre uymayanlar yakalandığı yerde öldürülüyor.

TS: Bunlar yapılırken de Hollanda'dan da bir destek alınıyor herhalde?

A. M. DÜNDAR: Hayır. O dönemde ilk önce yabancıların ülkeden temizlenmesi hedefleniyor. Fakat daha önce Portekiz ve İspanyol tüccarların getirdiği ve artık Japonya'nın ihtiyacı olan bazı ürünler var, bunların bir şekilde yurtdışından temin edilmesi gerekmektedir. Çünkü Japonya'da o dönemde var olan kömür ve gümüş çok büyük yataklara sahip değil. Hala biraz kömür çıkar ama bunun Japonya'nın enerji ihtiyacını karşılamada faydası bulunmamaktadır. Dışa bağımlı bir durumdadır bu anlamda. Özellikle metal gerektiren silah sanayide dışa bağımlı bir pozisyonadadır. Çin'in de elinde olmayan bu eksikliği bir şekilde yabancı tüccarlardan sağlamaları gerekmektedir. Peki, kim yapacak? Hristiyan ve denizci bir millet olan Hollandalılar yapacak. Hollandalıların olmasının sebebi ise Katolik olmamalarıdır. Burada Katolik - Protestan ayrımı gözeterek Hollandalılara, Nagazaki açıklarındaki bir serbest bölge olarak düşünülebilecek Dejima adasında ticaret yapma imkânı tanınmıştır. Tüccarlar buraya geliyor, yıllık raporlar ve Japonya'nın ihtiyacı olduğu malzemeleri getiriyorlar aynı zamanda da Japonya'dan alacaklarını alıp, dış dünyaya satıyorlardı. Türkiye hakkındaki ilk bilgiler ise buraya gelen yıllık raporlar vasıtasıyla Japonya sarayına iletilmiştir. Fakat o dönemde medya ya da milletler arasında doğrudan bir ilişki olmadığı için Japonlarla herhangi bir temasımız yok. Sonuç olarak Shogunluk Osmanlı ile ilgili bilgileri bu yıllık raporlar üzerinden alıyor fakat bu bilgiler halka inmiyor. Sadece, saraydaki belli bir elitin, Japoncaya çevrilmiş olan bu raporları okuduğunu ve Türkiye hakkında fikir sahibi olduğunu söyleyebiliriz. İlk bilgiler Hollanda aracılığıyla Shogunluğa gelen raporlar üzerinden olmuştur.

TS: 19. yüzyılda yaşanan modernleşmenin dönüm noktası olarak gösterilen Meiji restorasyonunu nasıl ifade edebiliriz? Bu restorasyonun sıklıkla ifade edildiği üzere Osmanlı modernleşmesi ile mi, yoksa Cumhuriyet döneminin geçmişle kopuşunu ifade eden değişiklikleri ile mi benzerlikler bulunmaktadır?

A. M. DÜNDAR: Öncelikle şunu belirteyim; ben Cumhuriyeti geçmişten kopuş olarak değerlendirmiyorum. Böyle düşünmeyişimin sebebi, bizde moda bir laf vardır “Japonlar sadece teknolojisini aldı”. Bu büyük bir yalan ve cehalettir. Japonya barbarcasına modernleşti. Bu yüzden Osmanlı dönemi modernleşmesi ile Cumhuriyet dönemi modernleşmesinin Japon modernleşmesi ile benzer yönleri vardır ama asla aynı değildir. Karşılaştırılmaz. Neden? Bunu Japon milletini küçümsemek için belirtmiyorum ama Osmanlı dönemine baktığımızda 20 milyon km² alanda bir şekilde ya idare eden ya söz sahibi olan ya da etki sahibi olan bir devletten bahsediyoruz. Bununla Japonya’yı mukayese etmek ayıptır bir kere. Japonya’nın Japonya olabilmesi, 1853’teki Amerika işgali ile kapılarını dışarıya açmasıyla Amerika’nın modernleşmeyi dayatmasından sonradır. Osmanlı imparatorluğu savaşlarda ilk defa top kullanımını ve bunun gibi birçok yeniliği ortaya çıkartan bir ülke. İmparatorluk kavramını kullandım ama bunu kullanmamak lazım, çünkü emperyalist bir özellik bulunmamaktadır. Yayılmacılık ile emperyalistlik aynı şey değil. Osmanlı da toprak alıyor fakat bunu farklı bir motivasyon ile yapıyor. Dolayısıyla Osmanlı Devleti demeyi tercih ediyorum. Demek istediğim Osmanlı Devleti başka bir şeydir, Japonya ise bambaşka.

Biz Türk tarihini, Ergenekon’u, Osmanlı tarihini, dinimizin tarihini de Cumhuriyet döneminde yapılan çeviriler ve yazılan kitaplar aracılığıyla öğrendik. Burada ifade edilmek istenilen Cumhuriyetin, İslamiyet’in uygulamaları ya da İslami referanslarla devletin yönetilmesi arasına mesafe konulması ise bunu anlayabilirim. Fakat ben Cumhuriyetin, geçmiş ile var olan bağımızı koparttığını düşünmüyorum. Ortaya atılan bu ifadeler eşyanın tabiatına aykırı.

Cumhuriyeti kuran insanların hepsi Osmanlı subayıdır zaten. Cumhuriyet döneminde bile, pek çok ateşli devrimcinin Latin alfabesine geçilmiş olmasına rağmen eski yazıyla yazdığını biliyoruz. Geçmiş ile Cumhuriyet arasında var olduğu ifade edilen kopuş durumu, abartılıyor. Bir şekilde sloganlaşmış bir hale gelmiş. Her dönemi, dönemin şartları içerisinde değerlendirmek lazım. Yapılan hataları tabii ki de tartışıp konuşacağız ama bunları geçmişten kopuş olarak ifade edemeyiz. Ben Cumhuriyet çocuğuyum ve geçmişimden kopmadım ve bu durum ile ilgili özel bir eğitim de almadım. Biz kökümüzü bilen, soyumuzu bilen, övüneceğimiz yerde övünen, dövüneceğimiz yerde dövünen tipik bir Türk ailesiyiz ve biz köklerimizden hiç kopmadık. Din de bizim, camii de bizim, Türk bayrağı da bizindir; Osmanlı da bizim, Selçuklu da bizim, Göktürk de bizindir. Fakat bu olay sadece İslam kültürü çerçevesinde değerlendiriliyorsa, Türk kültürünün İslamiyet öncesi varlığı yok sayılıyor demektir ve bu yaklaşıma itiraz ederim. Demek istediğim Osmanlı modernleşmesi ile Japon modernleşmesi aynı değildir. Biri dünyaya hâkim olma iddiasındaki ve bunu kısmen gerçekleştirmiş büyük bir devletin, çöküş dönemine girdiğinde kendini tekrardan ayağa kaldırmak için çareler ararken denediği yöntemlerden bir tanesi olarak yüzünün Batıya çevrilmesidir. 1839 ve 1856 Islahat Fermanları, yenileşme çalışmaları ile yaptığı uygulamalar ve yatırımlarla büyük güç haline gelmiş Batı gerçekliğine yüzünü çevirdi. Neresi burası? İngiltere. 13. yüzyıl İngiltere'sine baktığımızda, İngilizce tabirle konuşacak olursak eğer burası He, She, It'in It'i: eşya, cansız hayvan. Vikingler saldırır, kendi aralarında savaşır, İngiltere zaten eski Fransız toprağıdır. Bakıldığı vakit bu ülkelerin zaten korsan devlet olduğu görülür: İngiltere, Fransa, Hollanda. Altını çizerek söylüyorum: Korsan Devletler. Korsan tüccarlıkla zengin oldular. Korsan devletlerin sermayeyi ele geçirerek ve bunu görece silah yapılabilmesi için akla ve bilime yatırıyor. Para sahibi olmak bu ülkeleri ekol yapıyor. Bir ekonomist gözüyle bakamam ama yerli sermaye oluşuyor ve her fikrin bir destekleyicisi oluyor. Bakıldığı zaman ortada yüzünü dönebileceğin bir tek Batı var. Ayrıca ortada

yüzünü Batı'ya döndüğü için teknolojik bakımdan güçlenmiş bir Rusya var. 17. yüzyıl sonundan itibaren düne kadar yendiğimiz Rusya, Osmanlı'nın baş düşmanı oluyor. Rusya Batıyı taklit ederek onun sanayisini, kültürünü ve silahını almıştır. Ortodoks Rusya, Protestan gibi davranmasını öğrenmiş ve bize sıkıntı çıkarmaya başlamıştır. Bunu ekonomisini, vergi sisteminin ve verilebilecek birçok örneği taklit yoluyla değiştirerek yapmıştır. Bu durumda biz yüzümüzü Çin'e mi dönecektik? Tabi ki de Batıya dönecektik. Osmanlı Batıya yöneldi fakat en büyük problemi milli bir devlet olmamasıydı. Adı üzerinde imparatorluk ve milli bir imparatorluk olmaz. Birçok etnik yapının, dinin ve dilin bulunduğu bu toraklarda yabancı fikirlerin ortaya çıkması sorunlar oluşturmuştur. Kullanılan dilin farklılığı milliyetçilik sorununun ortaya çıkmasına neden oluyor. İnsanların hepsinin Müslüman olmaması Hristiyan meselesini çıkarmıştır. Zaman içerisinde bir de bunların birbirleri ile mücadelesi beliriyor. II. Abdülhamid, Yunan Ortodokslar ile Bulgar Ortodoksların birbirleriyle olan kavgasını kesmek adına bunların arasına Müslümanlar yerleştirdi. Bu grupların arasındaki savaş, Osmanlı'ya vergi verdikleri için devleti etkiliyor. Böyle bir kaotik ortam içerisinde teknolojinin ve bilimin mevcut olduğu Batıya döndük. Fakat Osmanlı devleti çok etnik yapıydı ve harmonisini kaybetmişti. Var olan gücün kaybolması uyumu da kaybediyor.

Japonya bizden yaklaşık 25-30 yıl sonra, Amerikalıların zoruyla tümünden modernleşmeye başladı. Fakat bu zorlama öncesinde Batıyı takip etmeye çalışan küçük beylikler özellikle askeri teknolojiyi elde etmeye çalışıyorlardı. 1853'den 1867'ye kadar olan süreç içerisinde ilk modernleşme hareketleri Tokyo'da değil, Shogun'a karşı konumlanan derebeyliklerde başladı. İlk düzenli ordu, batı tarzı silahlarla donatılmış askeri yapılar bu dönemin derebeyliklerinde görülmeye başlanıyor. Bahsedilen bu Japon modernleşmesi ile Türk modernleşmesinin benzer dinamikleri bulunmaktadır. Batının saldırısı karşısında Batı gibi olma mantığı. Fakat bu mantık Osmanlı'da Batının teknolojisini alma şeklinde ortaya çıkarken Japonya'da aynı Batı gibi davranma şeklindeydi. Japonya Batılı gibi

davrandığı ve tecrübesi olmadığı için II. Dünya Savaşında yenildi. Çünkü yabancı kültürlerle karşı da çok acemi. Osmanlı da Cumhuriyet kadroları da Batılı gibi teknolojiye sahip olmak adına faaliyetler de bulundu.

Aslında burada sosyologların incelemesi gereken bir konu var: köylü olanın daha mukaddesatçı ve daha tutucu olması beklenir. Çünkü en çok erozyona uğrayan bu kesimdir. Milliyetçilik, kültür, kültüre sahip çıkmak, muhafazakârlık anlaşıldık ki aslında eğitimin bir meziyeti. Buradan bakınca köylü milliyetçiliği ile şehirli burjuva milliyetçiliği, sebep ve sonuçlarının farklılığından ötürü bambaşka şeylerdir. Ben kimim sorusundan yola çıkarak bir cevap arayıp, tarihini hatasıyla ve sevabıyla kabullenmek ile efsaneler üzerinden gitmek arasında fark vardır. Tutucu olanın gri rengi ve ara tonları yoktur; evet ve hayır vardır. Bunun manipülasyonu daha kolaydır. Bu cahil milliyetçiliğini elli yıl işlediğin vakit, sen *İngiliz kökenlisin* dediğin birisi *İngiliz* olabiliyor. Fakat bilmek isteyerek köklerini ve kültürünü keşfettiği için *İngiliz* olmuyor ve kültürüne sarılıyor. Bu iki grup arasında fark bulunmaktadır. Türk modernleşmesi ile Japonya modernleşmesi birbirine şüphesiz benzeyecektir, adı üzerinde modernleşmektedirler ve ortaya yeni şeyler koymaya çalışmaktadırlar. Fakat bu yeniliklerin koyulduğu yer, koyan insanların kim olduğu, zaman ve coğrafya çok önemlidir.

Altını çizerek ifade edeyim Japonya modernleşme sürecinde ilk önce dine, Budizm'e, saldırdı ve siyasi Budizm'i yok etti. Bunun yerine Şintoizm'i ihya etti. Bütün devrimler böyledir; kendinden öncekinin kaldırılması halinde yeni olan gelir. Bu galiba eşyanın tabiatı ile alakalı bir şey. Fakat Japonya bunu bence bizden daha şedit bir şekilde yaptı. Görece kontrolü daha kolay dar coğrafyasından ötürü çok ses getiren bir nitelikte olmadı. Bunun aksine Osmanlı coğrafyasındaki değişim ya da Cumhuriyet dönemindeki değişimde bir Türk milleti yaratıyorsun. Çerkez'den, Arnavut'tan, Kürt'ten, Zaza'dan, Süryani'den bir Türk milleti yaratıyorsun. Şu anda Osmanlıdan artan kırk küsur devletin insanını bir potada eritip millet yaratmaya çalışıyorsun. Millet. Zaten bunların hepsi bir ümmet. Burada tabi ki acı ve zulüm var.

Ben buna ah etmiyorum, keşke olmasaydı ama şartlar böyleydi ve olması gerekiyormuş ki olmuş. Bu ülkeden üç milyona yakın Rum, Yunanlı ki bunların birçoğu Türk asıllı ve Yunanca bile bilmiyor, Hristiyan Ortodoks oldukları için gittiler. Bizim bildiğimiz kadarıyla bunu teklif eden de bizler değildik. Ermeni tehcirinden bahsediliyor ama bu da abartıldığı gibi değil. Kabul etmek gerekir, acı olaylar oldu ama bu savaş ortamının gerekliliğidir. Suriye'deki ve Irak'taki yaşananları bir düşünün ya da Amerika'da bulunan İrlandalı, Hollandalı ve Fransızları düşünün. Bu insanlar çok zengin olmalarından ötürü oraya göçmediler. Zulümden kaçtıkları için gittiler. Her devletin ve milletin kara kaplı bir defteri vardır. Demek istediğim modernleşme sancıları Japonya'da da Türkiye'de de yaşandı fakat burada daha ağır yaşandı. Çünkü Türkiye çok etnikliydi.

TS: Osmanlı son dönemlerinde ortaya çıkan “üç tarz-ı siyaset” tarzındaki farklı çıkış yolları arayışının, 19. Yüzyılın ikinci yarısından sonraki Japonya'da bir karşılığı bulunmakta mıdır? Değişimin farklı ideolojik perspektifler doğrultusunda yapılmasını savunan grupların varlığından söz edebilir miyiz?

A. M. DÜNDAR: Tabi ki de var. Var olan sloganlar aracılığıyla, farklılıkların oluşunu biliyoruz. Bir kısım barbarların kovulmasını ve eski gücün imparatora verilmesi anlamında Sonnō jōi sloganını kullanıyor. Başka bir grup Batının her şeyinin alınması gerektiğini savunuyor. Zaten kısmen de bu olmuş; saray düzeni değişip baronluk, prenslik gibi sistemler gelmiştir. Fransa ve İngiltere üzerinden dünyaya yayılan Batılı unvanlar kullanılmaya başlanmıştır. Tokyo'daki İmparatorluk sarayı, Versay sarayının kopyasıdır. Rivayet odur ki, İmparator Meiji saray mimarisi bitiminde yaptığı bir ziyarette tuvaletin nerede olduğunu sorduğunda, tuvaletin yapılmadığı söylenmiştir. Çünkü Versay'da da yoktur. Günümüz Versay'ında tuvaletler sonradan yapılmıştır. Japonya Batıyı bu derecede kopyalamıştır. Bunun dışında Japonya'da, Japon olmayı bırakıp tamamen İngiliz olalım görüşüne sahip insanlar da bulunmaktadır. Japoncanın Latin alfabesiyle dönüştürülmesini savunan, dünyaya entegre olmak üzere

Japoncadan kurtulmak gerektiğini düşünen insanlar bulunmaktadır. 19.yüzyılda başlayan bu tartışmalar hala günümüzde de vardır. Japoncanın çok da problemlı olmadığı açıktır. Herkes iyi ya da kötü okuyup yazabiliyor.

Şüphesiz Japonya'da bizdeki gibi arayış yolları var. Fakat Osmanlıya göre görece din ve etnik yapı olarak homojen oldukları için, bizde ki gibi şiddetli çatışmalar yaşanmamıştır. Malum bizimkiler, hepimiz din kardeşiyiz diyerek, İslamcılığı öne çıkarıyor fakat Arnavut ayaklanıyor. Osmanlının yıkılışında Arap coğrafyasını gördük. Bu coğrafyadaki Arapların çoğunluğu olmasa bile esas vurucu grupların düşmanla beraber hareket etmesi Kudüs'ün, Mekke'nin ve Medine'nin elimizden çıkmasına sebep oldu. İslam'ın bütün kutsal toprakları elimizden çıktı ve bunun müsebbibi biz Türkler değiliz. Bizim yanımızda olsalardı eğer, o toprakların hepsi bizim elimizdeydi ve bugün bu kadar Müslüman kanı da dökülmüyor olacaktı. Fakat ortada milliyetçilik fikirleri vardı ve savunulan İslamcılığın bir karşılığı yoktu. Bu sefer hepimiz Osmanlıyız denilmeye başlandı. Bu fikir de Slav'ım, Çerkez'im, Fransız kökenliyim düşünceleriyle tutmamış yerini Türkçülüğe bırakmıştır. Japonya'da bu şekilde tartışmalar yok. Fikirler var ama bu şekilde deneme yanılma yöntemi ile ülkeye zarar verilmesinden geri duruyorlar.

TS: Dolayısıyla Japonya'da bir çatışmadan bahsedemiyoruz

A. M. DÜNDAR: Türkiye'deki gibi büyük çatışmalardan bahsedemiyoruz.

TS: 20. yüzyıl başlarında Çin'de komünist ve milliyetçi düşünceye sahip iki grubun birbirleri ile mücadele halinde oldukları biliniyor.

A. M. DÜNDAR: Ama Japonlara karşı birleşiyorlar önce. Japon tehlikesinden sonra iş bitiyor.

TS: Japonya'da böyle bir milliyetçi komünist çatışması var mı acaba?

A. M. DÜNDAR: Fikirler var ama çatışma yok. Çatışma olamıyor çünkü çatışma güç haline geldiğinde olur. Japonya kendince daha akıllı, komünist fikirler geldiğinde hemen yok ediyor, öldürüyor. Örneğin 1923 yılı civarında, yaklaşık üç bin komünist tutuklanıyor ve bunların bir kısmı ortadan kaldırılıyor. Japonya’da bu işler daha barbarca hallediliyor.

TS: Bu kadar kolay olmasının sebebi de bahsettiğiniz gibi coğrafyanın küçük olması, dar alanın varlığı sanırım. Çünkü Çin’de devasa bir alan söz konusu.

A. M. DÜNDAR: Tabii. Haritadan Çin’e baktığımız vakit Türkiye’nin üç dört katı büyüklüğünde gözüküyor. Esasında dünyanın yarısı Çin’dir. Moğolistan dediğimiz yer Türkiye’nin iki buçuk katı; Doğu Türkistan, Çin’in küçük bir bölümü ve Türkiye’nin iki buçuk katı. Şüphesiz coğrafyanın büyüklüğü çok önemli bir faktördür. Anadolu, Japonya’nın yaklaşık iki katı büyüklüğündedir. Coğrafya ve iklim belirleyici faktörlerdir. Japonya’da farklı olanın kaçıp gideceği en son yer: deniz. Büyük bir ayaklanma neticesinde elli bin ya da yüz bin kişiyi bir anda gemiye bindirip karşıya da kaçıramazsınız. Böyle bir ortamda Japonya’da bu tür farklılıkları bastırmak kolaydır. Ayrıca, herkesin çekik gözlü olmasından ötürü araya yabancı birisi de karışamaz. Japonya’da, Doğu Asya’da yaşamış olanlar bir Çinli, Koreli ve Japon’u ayırt edebilir. O dönemde Türkiye’ye getirdiğin bir Japon’u Müslüman olarak tanıtilmesi, insanlar tarafından inanılacak bir durumdur. Çünkü Türkiye’ye Orta Asya’dan göç etmiş ya da Timur döneminin bakiyesi olarak görülen birçok çekik gözlü vatandaşımız bulunmaktadır. Dolayısıyla çok rahat bir şekilde ajan sokabilirsin. Fakat Japonya’ya gelen bir Rus istihbaratçının hiç şansı bulunmaktadır. Burada ifade etmeye çalıştığım şey, Japonya’da isyan çıkarılmasına ön ayak olacak, istihbarat faaliyetleri yapacak ya da insanları kışkırtacak insanlar da giremiyor. Türkiye’ye çekik gözlü girebilir, zenci girebilir çünkü bunların hepsi zaten Türkiye’de vardır.

Tabi bunların faaliyetlerini de göz önüne almak lazım. Komünizmin Türkiye'ye giriş yolları ile Japonya'ya giriş yolları farklı.

TS: II. Abdülhamid zamanında Japonya ile siyasi ilişkiler başlıyor. Hatta Ertuğrul Firkateyn faciası sonrasında Japonya ile irtibatla olan isimler var ve bunlardan birisi de Abdürreşit İbrahim Efendi. Bu irtibatın sebebi dönemin var olan politik çalkantılarında siyasi bir birlikteliğin oluşturulması mı yoksa tamamıyla İslam dininin tebliğ edilmesi mi?

A. M. DÜNDAR: Tamamen siyasidir. Abdürreşit Efendinin zorla kimseyi Müslüman etmek gibi bir derdi yoktur. Abdürreşit İbrahim Efendi çağının en önde gelen aydın İslamcılarında biridir. Onun derdi, Rusya Müslümanları başta olmak üzere alemdeki tüm Müslümanları kurtarmaktır. Batı, Hristiyan ya da Budist olmak üzere aklımıza gelebilecek bütün zulümlerden kurtarmaktır. Öncelikle Rusya Müslümanlarını kurtarmaktır. Bugün o dönemler için bazı şeyleri söylemek çok kolaydır. Türkiye Cumhuriyeti Devleti 29 Ekim 1923'de ilan edildiğinde ya da 23 Nisan 1920'de meclis açıldığında, o dönem var olan İslam âlemine bakalım. Düşman işgali ya da etkisi altında olmayan bir tane İslam toprağı bulunmamaktadır. İran örneğini verecekler fakat İran'ın kuzeyi Ruslar, güneyi ise İngiliz baskısı altında bulunmaktaydı. Afrika, (günümüzdeki) Endonezya, Malezya ve Hindistan, bunların hepsi yabancıların boyunduruğu altındaydı. Görece iyi ya da kötü bağımsız olan tek Müslüman devlet Türkiye Cumhuriyeti Devletidir. Laik ya da seküler olması başka bir şeydir. Kaldı ki bu ülkeyi de Hristiyanlar kurmamıştır. Mücadeleye destek veren halk olmasaydı, kurulamazdı da. Bu ülkenin gariban, belki o dönem için cahil olan halkı Mustafa Kemal Atatürk'e ve Osmanlı paşalarına destek verdi. Onlar için öldü, öldürüldü ve Cumhuriyeti kurdu. Türk milleti hep beraber yaptı. Müslüman Türk milleti. Türk milletinin altını çiziyorum. Türk olanlar değil, Türklüğü kabul edenler. İslamiyet ve Türklük iç içe geçmiştir. Bugün hala Balkanlarda Müslüman olan bir kişi için Türk oldu diyorlar.

Türkiye Cumhuriyeti'nin bağımsız olma özelliğini ifade etmeye çalışıyorum. Abdürreşit İbrahim Efendi Müslümanların kurtuluşunun bağımsız İslam devletinin yani Osmanlı Devleti'nin güçlenmesiyle mümkün olduğunu gördü. O dönem Osmanlı'nın başında bulunan Sultan II. Abdülhamid için Panislamist ifadeleri kullanılır. Bir halifenin kendi görevinin farkında olması, Müslümanların derdiyle ilgileniyor olması Panislamistlik değildir. II. Abdülhamid görevinin farkında olarak Müslümanların derdini çözmek istemiştir. Bu dertlerin çözülebilmesi, Osmanlı Devleti'nin önce ayakta tutulabilmesi ile mümkündür. II. Abdülhamid akıllı ve stratejik düşünen birisi ve kendisi ile Abdürreşit İbrahim Efendi arasında bir bağ var. Birbirlerini tanıdıkları, görüştükleri biliniyor. Abdürreşit İbrahim Efendi Abdülhamid dönemi sonrasında teşkilat-ı mahsusanın Rusya şubesi sorumlusudur ve derdi İslam'ı ve Müslümanları kurtarmaktır. Abdürreşit İbrahim Efendi'nin Japonya ile olan ilişkisinin sebebi 1894-1895 Çin-Japon savaşıdır. Japonya bilinmeyen, Çinlilerin eski tabiriyle cüceler ülkesi olarak nitelendirilen bir yerdir. Bu ülke insanların Çin gibi büyük bir medeniyeti yenmesinin akabinde 1904-1905 Rus-Japon savaşından da galip çıkmaları dikkatleri çekti. 17.yüzyıl Karlofça'dan beri toprak kaybettiğimiz Rusya'nın Japonlar tarafından yenilmesi sarayda ve aydınların zihninde şu soruyu oluşturdu: Nasıl yaptılar? Bunun sonucunda bir model olarak ortaya çıktılar.

II. Abdülhamid ve Abdürreşit İbrahim Efendi'nin ortak derdi İslam'ı ve İslam'ın kalesini kurtarmak. Rus-Japon savaşı sonrasında Rusya Müslümanlarını kurtarmak isteyen Abdürreşit İbrahim Efendi, bunun Japonlar tarafından yapılacağını düşünerek Osmanlı ile Japonya arasında gayri resmi elçilik görevini yürütüyor. Fakat Abdürreşit İbrahim Efendi'nin temel motivasyonu Rus Müslümanlarının bağımsızlığını kurtarmak ve oradan başlayarak Çin olmak üzere nerede Müslüman varsa Japonların desteği ile onları kurtarmaktır. Buna inanmıştı ama daha sonra, zannediyorum ki, bunun büyük bir hayal olduğunu anladı. Ama Japonların Müslüman yapılması gibi bir amacı yoktur. Japonların desteği ile Müslümanları sorunlarından kurtarmak temel motivasyondur.

TS: Bu dönemde aynı zamanda Japonların da siyasi bir hamlesi var. II. Abdülhamid'in torunu şehzade Abdülkerim'i Doğu Türkistan'ın başına han olarak getirme amacındalar. Japonya'nın böyle bir teşebbüste bulunmasının sebebi nedir?

A. M. DÜNDAR: Bu 1930'larda yaşanan bir olay. Japonya'nın İslamiyet'e olan ilgisi tamamen stratejiktir. Çin'de o zamanın kayıtlarına göre 30 ila 50 milyon arasında Müslüman var. Rusya'da Özbekistan, Kazakistan, Kırgızistan, Azerbaycan ve Türkmenistan kökenli Müslümanların yanı sıra Kafkasya harbi sonrasında Rusya'nın güdümüne girmiş ciddi bir Müslüman nüfusu bulunmaktadır. Asya'yı ele geçirmek isteyen Japonya'nın 1938'e kadar iki hedefi bulunmaktadır. Birinci hedefi olan Çin'i zayıflatmak üzere burada yaşayan ve büyük bir potansiyel olarak nitelediği Müslümanları müttefik olarak görüyor. Çinli Müslümanlar derken, Uygurların Döngen ya da Hui olarak isimlendirdikleri etnik olarak Çinli olan Müslümanlar ve Türkçe konuşan Türk dilli Uygurlar, Kazaklar, Kırgızlar ve Salarlar gibi Türk soylu halklar kastedilmektedir. Japonya 1853 yılı sonrasında dışarıya insan göndermeye başladıktan sonra Çin'deki Müslümanları ve bu insanların yönetimle olan problemlerini keşfediyor. Bu keşif sonrasında potansiyel bir müttefik olarak görülen Müslümanların içerisinde daha sonra Türk halklarının olduğu ve bunların akrabalarının ise Rus Müslümanlarını oluşturduğu öğreniliyor. Japonya hem Müslüman hem de Türk olan bu insanları Panislamizm ve Pantürkizm akımı ile ayaklandırıp bu hareketi finansa ederse, Çin ve Rusya yönetimini zayıflatacağını düşündü. Bu zayıflama neticesinde bu bölgeleri işgal edeceğini düşündü ve bu harekete destek verdi. Bu yüzden Japonya'daki Müslümanların çoğu sahil Müslüman değildir. Çünkü bir gece içerisinde, bu kadar üst düzey insansın hayatlarında hiç duymadıkları bir dine girmeleri eşyanın tabiatına aykırıdır. Abdürreşit İbrahim Efendi'nin Müslüman yapıp Kabe'ye götürdüğü ilk Japon, dönüş yolunda intihar etti. İslamiyet'te kendini öldürmek en büyük suçlardan biri.

İkinci Dünya Savaşına giden yolda, özellikle 1923 yılı sonrasında hilafet ve saltanatın kaldırılması İslam dünyasını bir manada başsız bırakmıştır ve her emperyalist devletin bir halife adayı olmuştur. Fransızların, İngilizlerin, Rusların, Almanların ve hatta Japonya'nın. Bunun sebebi, bu ülkelerin Müslümanların kendi taraflarında olmasıyla savaşı kazanacaklarını düşünmeleridir. Japonlar da aynı minvalde düşündüler. Son yüzyılda İslam âleminde adı en çok bilinen II. Abdülhamid'in oğlu Selim Efendinin oğlu Şehzade Abdülkerim, Osmanlı soyundan biri olarak, Doğu Türkistan'da kurulacak yeni bir İslam devletinin başına geçirilmek istendi. Japonların amacı tıpkı Mançurya'da kurulan Mançukuo kukla devleti gibi bir devlet kurmaktı. Abdülkerim Efendi öfkeli ve genç bir şehzade olarak Japonlarla iş birliğini kabul ediyor ve Japonya'ya geliyor. Japonya'nın Doğu Türkistan'da başlattığı ve desteklediği bu hareket komünist Ruslar ve Çin iş birliği ile bastırılınca Abdülkerim Efendi Amerika'ya kaçıyor. Öldürüldüğü söyleniyor ama çok açık şekilde intihar etmiştir. Rahmetli Ertuğrul Osmanoğlu anlatıyor zaten. Kendisi otelden dışarıya sigara almaya çıkmış ve geri dönüp merdivenlerden çıkarken silah sesi duyuyor ve Abdülkerim Efendi'nin yatağın üzerinde intihar etmiş olduğunu görüyor. Bu intihardır, cinayet değildir. Bizimkiler halife torunu olmasından ötürü Müslüman adam intihar etmez diyorlar.

TS: Evet, Rus ya da Japonya istihbaratı tarafından öldürüldüğü söyleniyor.

A. M. DÜNDAR: Yok. Daha evvel iki kere intihara teşebbüs etmiş. Birinde damarlarını kesmiş diğesinde ise hap içmiştir. Böyle bir yatkinliği var zaten. Beş parasız kalmış, hayallerini gerçekleştirememiş. Var olan her şeyini kaybetmiş. Öldüğünde cebinde 50 sent var.

TS: Peki Japonya'nın toplumsal yapısı ve toplumsal yapıda var olan değişimin sebepleri için neler söylenebilir?

A. M. DÜNDAR: Dünyadaki değişmeyen tek şey değişimin kendisidir. Her toplum değişiyor, Japonya da değişiyor. Bu kültür meselesi ve kültür değişen bir şeydir. Japonya bir refah ülkesi olarak

radikal bir şekilde değişiyor ve Batı ile çok iç içe bu manada. Japonya'da nüfusun gençleşiyor olması, zenginliğin getirdiği yurtdışında eğitim olanaklarının fazlalaşması yurtdışında belirli bir süre yaşamış Japon genç nüfusunu ortaya çıkartıyor. Bu manada toplum içinde toplumla beraber çalışan ama özünde Batı hayranı kendini düşünen bir yapı ön plana çıkmaktadır. Yaklaşık beş yıl önce BBC'nin Japonya'da yaptığı bir ankette yer yerinden oynamıştı. Gençlerin yaklaşık %83'ü "ülke işgali sırasında, birileri kendilerine dokunmayacaksa eğer bu işgale bir şey demeyeceklerini" ifade etti. Bu çok korkutucu bir tablodur. İfade etmeye çalıştığım şey Amerika bombardımanı Japonya'da çok büyük bir tehlikedir. Benim kişisel tespitim Amerikanizmin mevcudiyetinin Japonya'da çok büyük bir tehdit olmasıdır.

Japonya'da din kültürüdür, kültür ise dindir aslında. Ortada kitaplı bir din olmadığı için ritüeller kültür haline gelmiştir. Japonların bu ritüellere saygı gösteriyor olması, onların kendilerini Amerikalı gibi görmelerine engel değildir ya da Amerikan modelini kendilerine örnek almalarına engel olmuyor. Bu durum ise Japonya'da ilginç bir değişime sebep veriyor. Kadınlar evde iyi bir aile kültürü aldıkları için öğrenilen gelenek ve görenekler çocuklara aktarılıyor. Geleneğin farkındalar ve bunu %100 yitirmiyorlar. Fakat bir yanda da Amerikanlaşma var. Amerikanlaşamıyorlarda aslında. İki arada yeni bir kültür ortaya çıkartıyorlar. Bizim bildiğimiz tahmin ettiğimiz Japonya'yı da bu manada bozuyor.

TS: "Din kültürdür kültür dindir" demişken, Japonya'nın mevcut dini yapısında başlıca iki büyük dinin varlığı görülmektedir: Şintoizm ve Budizm. Bu dinlerin gündelik hayatta sahip olduğu roller nelerdir?

A. M. DÜNDAR: Din kültür olmuş bir vaziyettedir. Meşhur Türkolog, toprağı bol olsun, Masao Mori hocamız olmuştu bizim. Benim tarih çalışmamda onun katkısı vardır. "Bir Japon gelip Türk tarihinin bir numarası olmuş, ben neden Japon tarihi çalışmıyorum" diye çok etkilenmişim. Ona dinini sordüğümüz vakit, "Bir Budist olarak doğdum, bir Hristiyan olarak yaşıyorum ve bir Şintoist

olarak öleceğim” demişti. Japonya’nın yanlış hatırlamıyorsam yaklaşık 127 milyon 400 bin nüfusu bulunmaktadır. Bu nüfusa anket yapıldığında şöyle bir istatistik söyleyebiliriz 80 milyon Budist, 75 milyon Şintoist ve 45 milyon Hristiyan. Ortaya var olan nüfusu aşan bir rakam çıkmaktadır. Çünkü Japon Budizm ritüeline göre evlenebilir, Şintoizm ritüellerine göre yeni yılı kutlayabilir, Hristiyan kültürüne göre de yaşayabilir. Bu manada din, Japonya’da baskın değildir. Hatta Japonya nüfusunun büyük bir kısmı kendisini Ateist olarak tanımlar. Fakat onların ateizmden anladığı Budizm, Şintoizm ve Hristiyanlığın karışımı tek tanrıyı tanımayan bir din yapısı. Din çerçevesinde Japonya’yı anlamak da zordur. Çünkü Ateist de değildirler.

TS: Biraz önce Amerikanizmden bahsettiniz. Japonya tarihine baktığımızda Amerika’nın buraya iki askeri müdahalesi olduğunu görüyoruz: Meiji öncesi ve II. Dünya Savaşı esnasında. 20. yüzyılın ikinci yarısından sonra Japonya Amerika ilişkisi ne şekilde seyretmiştir.

A. M. DÜNDAR: Yeni Japonya’yı kuran Douglas Mac Arthur’dur. Bu yeni Japonya ve Kore, bizimkiler Kore’yi atlıyorlar, Amerika Birleşik Devletleri’nin dominyonudur. Son on-yirmi yıldır bu özellikler değişmiş olabilir ama iki ülke de bilfiil Amerika işgali altındadır. Bunun sebebi Kore’nin bağımsız olmadan önce Japonya işgali altında olmasıdır. Amerika’nın Japonya’yı işgali dolayısıyla Kore’nin işgaline sebebiyet vermiştir. Bildiğim kadarıyla şu anda 40-44 bin civarı Amerikalı asker Güney Kore’de, 40 bine yakın asker ise Japonya’da bulunmaktadır. Bu iki ülke, her ne kadar Güney Kore’nin kendi ordusu olsa bile, Amerika tarafından idare ediliyor. Bu iki ülkenin askeri, eğitim ya da herhangi bir konu hakkında, ele alınan raporları ya da bu yeni ülkelerin anayasası Douglas Mac Arthur’un kurduğu ekip tarafından oluşturuldu: Milyonlarca sayfa orijinal belge bugün, Stanford Üniversitesi Hoover Enstitüsü arşivindedir. Modern Japonya’yı ve Kore’yi kuran ve zenginliklerini sağlayan da Amerika’dır. Bu yüzden şu an için Amerika olmadan bir Japonya düşünülemez: kafadan bağlıdır.

Buna itiraz edenler oluyor, olabilir de. Ben kendi görüşümü ifade ediyorum, çünkü elimde belgeler var.

TS: Peki Amerika Japonya ilişkisinden bahsettik. Günümüz Japonya Çin ilişkisi için ne diyebiliriz? Geçmişte sürekli bir mücadele ve düşmanlık söz konusu.

A. M. DÜNDAR: Japon kültürü ve Japonya hakkında aklımıza ilk gelen şeylerin kökeni Çin'dir. Dil ve din de aynıdır. Budizm Çin'den geldi ve gelirken dili de getirdi. Şu anda Japonca dilince kullanılanların neredeyse yarısı Çince'dir. Ses özellikleri farklı olabilir. Yerel din diyebileceğimiz Şintoizm haricindeki; samuray, mimari, bahçe düzeni, yemek vs. aklınıza gelecek her şeyin kökeni Çin'dir. O yüzden her ne kadar Çin Japonya'yı düşmanı olarak görse de, Japonya Çin'i düşman olarak görmez. Çin'in var olan düşmanlığı, eski tebaasının kendisine karşı sahip olduğu üstünlüğü kabul etmemesidir. Ülkelerin adlandırılması bile bu şekilde şekillenmiştir. Japoncada Çin için Chugoku kelimesi kullanılırken, Çinliler Japonya için Riben diyor galiba? Kendi ülkesi için dünyanın ortası (Zhongguo-Merkez ülke) diyor değil mi?

TS: Evet. Çin, 'dünyanın ortası, gök kubbenin altı' kavramlarını kullanıyor.

A. M. DÜNDAR: Japon ne diyor peki? Çin kaynaklarında cüceler ülkesi diye geçen ülkenin Nihon, Nippon olarak ortaya çıkması ne demektir? Güneşin doğduğu yer. Japonya, Çin'e karşı "sen dünyanın ortasında olabilirsin ama güneş doğudan yükselir ve güneşin doğduğu yer benim" ya da "Gök imparatorluğunun oğlu ya da Gök İmparatorluğu olabilirsin ama bu imparatorluğu aydınlatan güneşin doğduğu yer Japonya" demek istemiştir.

Çin Japonya'ya düşmandır ama Japonya'da hala Çin'e ve Çin kültürüne karşı saygı ve hassasiyet vardır. Çünkü kökü oradan gelmektedir. Bizim Araplarla olan iletişimimiz ya da iletişimsizliğimiz ama İslam'a olan saygımız gibi düşünebiliriz. Ayrıca Çin-Japonya ilişkisi Amerika hesaba katılmadan yapılamaz. Japonya 1950 sonrasında zenginleşmeye başlayınca, Çin'in de

kendisine saldırmaması için zenginleşmesini istedi. Fakat olay konuşmamızın başında belirtilen milliyetçilik meselesine geliyor. Milliyetçilik bu manada köylü bir hareket değil, entelektüel bir burjuva hareketi. Burjuva hareketi de karnını doyuran, artı değeri olan ve bu değeri de sanata, bilime, kendi kültürüne yatıran bir grup. Çin’de şu anda bu sınıf iktidarda, eski komünist partisi değil. Şu anda sermaye iktidarda ve bu sermaye de -biraz önce belirttiğim gibi- kültürünün peşinde, tarihinin peşinde, tarihi intikamlarının peşinde. Bunun için, benim fikrime göre, Japonya Çin’e karşı çok büyük bir korku içerisinde bulunmakta. Bu esnada Japonya’nın müttefikleri ise 60 yıl evvel düşmanı olan Kore ve Amerika’dır. Çin ve Japon ilişkileri zordur ve Çin sürekli talepkardır , talepkar olmaya da devam edecektir.

TS: Japon Türk ilişkilerine gelecek olursak, Japonların Türkiye ve Türk toplumu üzerine sahip oldukları algı üzerine neler söyleyebiliriz?

A. M. DÜNDAR: Japonya ne yazık ki Türkiye’yi Batı medyası üzerinden ya da Batı gözlüğü takmış gazeteciler üzerinden görür. Böyle olunca şu andaki yönetimin otoriter tavırları, Japonya’da diktatör algısı yaratıyor. Japon kamuoyuna Türkiye hakkında yanlış bilgiler veriliyor. Bu tehlikelidir, ayıptır ve yanlıştır. Evet, Türkiye’nin demokrasi problemleri vardır ama dünyada sadece demokrasi problemi olan Türkiye değildir. Almanya, Avusturya, Hollanda, Yunanistan ve İtalya öncelikle bunlar, canlarını kurtarmak için kendilerine doğru kaçıp gelen insanların hesabını vermelilerdir. Kendi halklarına adil ve iyi davranmalarının yanında kendilerine sığınan bu insanlara ne kadar gayri insani davrandıkları ortadır. Bizim demokrasi eksikliklerimiz olabilir fakat 4 milyon Suriyeli, 500 bine yakın Afgan, 100 bini Ermeni, 10 binlerce belki 100 binlerce Balkanlı ve Orta Asyalı halka (göçmene) ev sahipliği yapıyoruz. Bizim bu manada Japonlardan alacak bir dersimiz yok. Çok seviyorlarsa ve çok eleştiriyorlarsa buradan 50 bin Suriyeliyi götürüp kendi ülkelerinde baksınlar.

TS: Resmi rakamlara göre 2017 yılında 20 Suriyeli, savaş sonrasında Japonya'ya kabul edilmiş.

A. M. DÜNDAR: İşte onu diyorum. Alınlar buradan 50 bin Suriyeli. Evet, bizim kendi problemlerimiz var ve bunu biz kendimiz çözeriz. Fakat bizim bu manada hiç kimseden alacak bir dersimiz yok. Herkes kendi evinin önünü süpürsün. Türkiye'nin eksiklikleri vardır ve Türkiye'de acı çeken kesimler vardır. Bizler; okumuş insanlar, aydınlar, söz de aydınlar kısacası bu memleket için endişe duyan, hassasiyeti olan insanlar bu sorunları çözmek için mücadele ederiz ve çözeriz de. Bu yüzden Fransa'nın, Almanya'nın, Avusturya'nın, Amerika'nın, ne de Japonya'nın bize ders vermeye ve ağabeylik yapmaya ne hakları vardır ne de yetkisi vardır, haddi de değildir.

Sonuç olarak Japonya'nın Türkiye algısı olumsuz bir biçimde medya tarafından oluşturulmaktadır. Fakat Türkiye'ye gidip gelen, Türk kültürü hastası ya da her yaz buraya gelen Japonlar vardır. Fakat turist sayısı radikal bir şekilde düşmüştür. Fransa da ya da İngiltere de terör olmuyormuş gibi, Japonya Dış İşleri Bakanlığı Ankara, İstanbul ve Güneydoğu Anadolu Bölgesini tehlikeli bölge olarak ilan etti ve bunu değiştirmiyor. Bundan dolayı da turist gelmiyor.

TS: Türkiye'de var olan Doğu Asya çalışmaları ve Japonya'nın bu çalışmalar içindeki yeri için ne söyleyebiliriz?

A. M. DÜNDAR: Türkiye'de sistematik desteklenen, networku ve kaynakları çok ciddi olan Doğu Asya çalışmaları yoktur. Türkiye'de Doğu Asya çalışmalarını yapabilecek nitelikte dil bilgisine sahip akademisyen de yoktur. Var olanlar da kendi ekmeğinin peşinde ya bir şirkette ya da bir devlet kurumunda çalışır, akademisyen olmaz. Doğu Asya dediğimiz yer Türkiye'ye uzaktır ve para gerektirir. Türkiye Cumhuriyeti akademisinin sistematik olarak kısa, orta ve uzun vadeli bir Doğu Asya politikası olmadığı gibi, Doğu Asya'yı öğrenme ve araştırma politikası da yoktur. Türkiye'de Doğu Asya alanında bireysel çalışmalar vardır. İmkânı iyi olanlar bir şeyler yapmaktadır ama sistematik bir çalışma yoktur.

TS: Japonya araştırmaları da bahsettiğiniz bu bireysel çalışmalardan mı oluşmaktadır?

A. M. DÜNDAR: Türkiye'deki Japonya araştırmaları bence Avrupa'da belli bir yere gelmiştir. Özellikle tarih alanındaki araştırmalar. Bunun sebebi de bizlerin Osmanlı Devleti'nin mirasçısı olmasından ötürüdür. Osmanlı Devleti'nin Japonya ile olan ilişkisi sadece Türklerin değil, İslam ve Türk dünyası ilişkisi olduğu için biz bu konularda biraz daha öne çıktık. Tarih alanında çalışmalar var. Türkiye edebiyatta da iyidir. Türk kamuoyu ve akademisi Japon edebiyatını yakından takip eder. Fakat dil bilim çalışmalarımız daha ziyade Türkçe ve Japonca üzerinedir. Altayistik üzerine ciddi çalışmalarımız yoktur, bunu yapabilecek nitelikte insan da yoktur. Türkiye'de Japonya çalışmalarının bir ivme kazandığı doğrudur fakat sistematik değildir. Ayakları yere basmaz ve her an ayağı kayıp düşebilir.

TS: Türkiye'deki Japonya çalışmalarından bahsettikten sonra Japonya'da var olan Türkiyat alışmaları üzerinden bir şeyler sormak istiyorum. Türkiyat çalışmalarının varlığından bahsedebilir miyiz? Bu çalışmaların genel olarak yoğunlaştığı bir alan bulunmakta mıdır?

A. M. DÜNDAR: Pek çok alana. Komik olan şu, Japon meslektaşlarımla konuştuğumda "Maalesef Türkiye araştırmaları Japonya'da zayıfladı" diyorlar. Fakat ben şimdi 30 kişinin ismini sayabilirim sana. Ayrıca benim ismini bilmediğim sosyoloji, psikoloji, sanat tarihi, mimari ve hatta tıp alanında Türkiye üzerine çalışma yapan insanlar var. Türkiye çalışmalarının görece azaldığı söyleniyor ama ben bunu hissetmiyorum, sayısı hala fazla. Bunu anlamanın en güzel yolu şu: Japonya'daki Türk Büyük Elçiliğinde Japonca bilen Türk diplomat bulunmamaktadır. Fakat Japonya'nın Türkiye Büyük Elçiliğinde Türkçe bilen yedi tane uzman diplomat var. Buradan çok güzel bir yorum çıkartabiliriz.